

TẾT ẺN MÀY

VŨ TRỌNG PHỤNG

(1912 - 1939)

Một giờ đêm. Đứng trên bao lan một nhà, nhìn xuống con đường Khâm Thiên, ta thấy một mối cảm giác khó tả. Phố xá vắng vẻ một cách đáng buồn. Mặt đường nhựa, bị một lớp bùn cát lấp, bảo cho mọi người biết một cách hải hùng rằng xuân sắp đến.

Khi nghĩ rằng muốn sửa soạn nghinh xuân thì người ta phải lo trăm công nghìn việc để được lòng ông chủ nợ, được lòng gia đình, được lòng tổ tiên, được lòng cả kẻ tôi tớ trong nhà nữa, thì người ta phải giật mình đánh thót một cái, và nghĩ đến cuộc hành lạc vô nghĩa ấy để tự hỏi: "Có thể như thế được chăng?". Trong những trường hợp ấy kẻ lãng mạn cũng thoáng nghĩ đến cái phận sự sống một đời ích kỷ và hiền lành của kẻ trường giả, và những anh tằm thường cũng trở nên thi sĩ. Cho nên người ta buồn vì ngoài phố chỉ còn mấy tiếng rao rời rạc của mù hàng nem, buồn vì mấy cái xe tay mui buồng kín mít cứ ở nguyên một chỗ để chống dít ra đường!

Bên trong, khách làng chơi đã lộ sự mệt nhọc. Chiều rượu vừa bế mạc xong. Bọn trẻ rủ nhau thành từng cặp một, nằm ngồi ngả nghiêng rải rác khắp gian phòng. Họ nói ái tình. Họ nói lảm nhảm. Và họ vắng tục. Vì rằng họ chỉ đến đây thời mới được tự do nói nhảm và vắng tục.

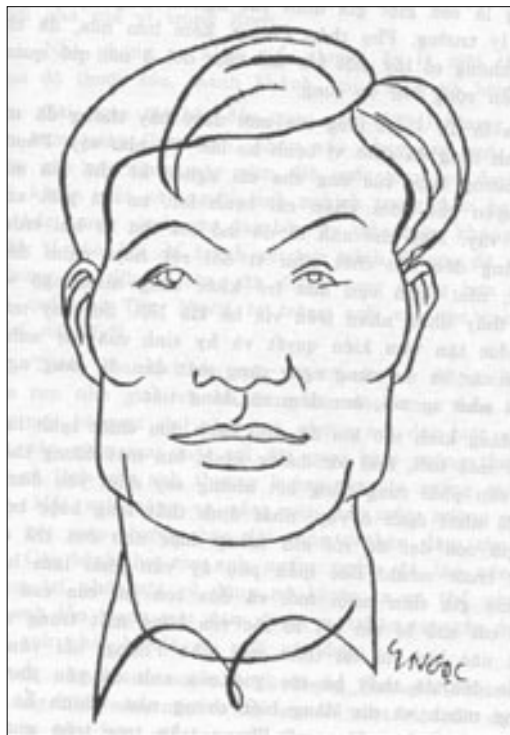
Còn bọn già thì nằm quanh khay đèn với mấy cô đào rượu và bà chủ. Những cụ này không vắng tục, cũng không nghịch đếu. Họ là bọn hóa diên. Họ nói chuyện đứng đắn, chuyện công việc. Và than ôi! Họ lại lo cả tết nữa! Ấy là lúc ra đi, có người đã mặc cả là đi chơi cho đỡ buồn.

*

Giống người thật là một giống hay khoe. Hôm nay, một tiểu thư thấy, nhà trước cửa, cô kia mới may một bộ áo tân thời. Ba hôm sau, cô này cũng phải may một bộ áo tân thời lại tân thời hơn cả của cô kia. Cho nên thấy một quan viên ngáp và nói: "Chết chữa, bỏ mẹ thật, 25 tết rồi!" thì cô đào cũng ùa nhau nói chuyện tết. Họ cũng khoe. Họ lại khoe cả những cái "vỡ lọ cổ" nữa. Cái đó cũng không lạ gì mấy vì chưng đối với Cúc Nường, chúng tôi đã vẽ râu, đã bặt râu năm lần bảy lượt, đã có phen có anh phải để râu như râu Trương Phi, và rồi lại cạo được cho nhẵn nhụi như mặt anh Mã Giám Sinh.

Cúc Nường đã nói đến nhân tình thế thái trong những ngày tết.

Ngày tết của cô đầu

Vũ Trọng Phụng sinh ngày 20 tháng 10 năm 1912 tại Hà Nội và mất ngày 18 tháng 10 năm 1939, vì bệnh lao phổi lúc mới 27 tuổi. Ông gốc người làng Hảo (Bản Yên Nhân), huyện Mỹ Hào, tỉnh Hưng Yên. Mồ côi cha từ thuở ấu thơ, gia đình nghèo, Vũ Trọng Phụng được bà mẹ tần tảo nuôi cho ăn học.

Vũ Trọng Phụng viết văn, làm báo từ năm 18 tuổi, được coi là "ông vua phóng sự đất Bắc". Khi 24 tuổi, chỉ trong một năm 1936, ông có tới 5 cuốn sách *Giông tố*; *Vỡ đê*; *Số đỏ*; *Cơm thầy cơm cô*; *Làm đi*, còn thêm vở kịch "Giết mẹ", phóng tác theo "Lucrece Borgia" của Victor Hugo.

Tại Hà Nội thời 50', nhóm Nhân Văn Giai Phẩm tổ chức xuất bản vinh danh ông, sau đó bị dẹp bỏ. Hoàng Văn Hoan, uỷ viên Bộ Chính Trị, viết bài kết án ông là người chống Cộng, cho biết Vũ Trọng Phụng từng viết bài in trang nhất trên báo kết án "đồng chí Sít Ta Lin vĩ đại" và Đảng Cộng Sản Nga là lừa bịp, tàn bạo.

Sau nhiều thập niên bị cấm đoán, hiện nay Vũ Trọng Phụng đang được "phục hồi" tại Việt Nam. Truyện ngắn sau đây chưa từng in thành sách, đã được Peter Zinoman và Nguyễn Nguyệt Cẩm (người dịch sách Vũ Trọng Phụng sang Anh ngữ và xuất bản, ở Berkeley, California) tìm ra và chuyển cho ông Lại Nguyên Ân phổ biến trong nước.

Những khi lên voi

Và những lúc xuống chó

Cúc Nường đã nhắc đến những ngày thịnh thời của nghề đàn phách, những ngày mà ả đào còn ở phố Hàng Giấy, Thái Hà ấp. Thời ấy, không phải là ai cũng đi hát được. Một châu chay điếm một ít lê táo, vài chai sâm-banh của khách làng chơi đem đến, lại không một ai ngủ lại (điều đó can hệ lắm), khách chi cho ít nhất cũng hai chục đồng. Đi hát là một cái vinh dự, vì đi hát thì phải biết đánh trống. Thời ấy người ta đi ả đào thì thấy sung sướng như chàng đa tình đi qua một cửa hiệu tạp hóa, phải lòng mê một cô bán hàng mà rồi được phép vào chuyện trò thân mật với người yêu. Cô đầu giữ được nhân phẩm của mình, làng chơi cũng không dám giở những thủ đoạn gây gách.

*

23 tháng chạp.

Mua mấy con cá chép nhỏ làm ngựa ông Táo, tiễn ông Táo lên châu Trời rồi, chị em cũng như những gia đình nền nếp, tấp nập đi giục thợ may, đi sắm thợ kim hoàn, đi sắm cảnh đào, thủy tiên. Hơn những gia đình trường giả, ngoài việc sắm chè, mứt, mọi thứ cao lương mỹ vị, chị em còn xuống Gò Đa ký những giấy "li-ve-rông" rượu sâm-banh từng hòm. Pháo cũng nhiều, vì đốt pháo tức là đốt cho tan nát lưng khách làng chơi. Ông Thổ Công mang những chuyện ấy lên khoe với Trời và không dám tâu nộp những chuyện như bản gì khác.

Buổi chiều mồng một, Cúc Nường đã từng thấy những chiếc xe hơi đến đỗ trước nhà mình như trước dinh một bà quan to. Có lẽ người ta đã ký văn tự 30 phân với Tây đen, song những cái ấy, chị em không phải lo hộ. Muốn có tình thì phải có tiền. Hồi đó, ái tình trên cái thị trường son phấn còn bán được bằng giá rất cao. Quan viên thi nhau diện xe hơi đến nhà. Quan viên uống nước chè, cắn vài hạt dưa. Quan viên mở rượu sâm-banh. Quan viên nói bông lớn vài câu. Rồi quan viên phong bao cho ba chục bạc, năm chục, hay gọn một "cái đỉnh" (*). Và, vì lẽ đời nó thế, con gà tức nhau tiếng gáy, quan viên mở hàng như vậy mà lại còn hối hận, còn sợ có thằng khác phong bao oai hơn mình. Hồi đó đi hát cô đào thì sẽ bán nhà. Nhưng mà không mắc bệnh hoa liễu.

Cúc Nường thở dài, chép miệng:

- Cứ tiền pháo khi xưa cũng bằng mấy cái tết bây giờ!

Ảnh từ trái: Tấm thẻ nhà báo của Vũ Trọng Phụng. Di ảnh nhà văn và người vợ, bà Vũ Mỹ Lương, người làng Mọc, Hà Đông. Phần mộ Vũ Trọng Phụng, sau 4 lần bị di dời, hiện được đưa về quê vợ ở làng Mọc, Hà Đông, do con gái và con rể là Vũ Mỹ Hằng-Nghiêm Xuân Sơn trông coi.

Hình nhỏ: Bìa sách Anh ngữ *Dumb Luck*, của Vũ Trọng Phụng, do Peter Zinoman (Editor) và Nguyen Nguyet Cam (Translator). Southeast Asia xuất bản.

Bây giờ Cúc Nương đã đến lúc danh vọng về chiều.

Đó là nạn khủng hoảng. Đó là nạn nhân mãn. Đó là nạn ế chồng. Đó là nạn lãng mạn. Đó là cái nạn nhà đăng xing.

Khách hàng không hỏi mua giọng hát nữa. Làng chơi đã đổi hẳn thị dục. Làng chơi cần cái đẹp, cái mới, cái dễ. Cho nên đáng lẽ cùng với mấy cô em danh ca cũng xong, nay Cúc Nương phải mộ thêm một ít cô tân thời biết uống rượu, biết vấn tóc trần cho đẹp, biết đánh răng cho trắng nõn, biết ca mấy câu Trường tương tư, Văn thiên tường, biết khiêu dâm. Cô đầu "xách đèn" và không biết trò chuyện "đếch gì" cả. Và, thêm vào số ấy, lại phải có độ hai món hàng "chanh cốm" thì mới thật là đầy đủ. Cái số nhân viên trong "sở" đã phải mượn đông đến như thế thì có phải bà chủ không thể lo Tết cho người làm nữa không? Ai lo phận người ấy.

- Anh ơi, Tết nhất đến nơi, anh nhớ để em xơ xác ra thế này à?

- Anh ơi, anh đã làm gì để tỏ lòng yêu em hay là chưa?

- Việc lo ăn lo mặc cho em là việc của bà chủ chứ?

- Vẫn biết thế, khốn nhưng em không có lắm nhân tình! Nếu em có vài người nhân tình luôn luôn đến hát thì em đã chẳng phải nhờ anh.

Chị xuj mặt nói thế. Anh, muốn chừng nghe cũng có lý, không nói gì nữa. Chị đưa thêm một mũi kiếm:

- Nếu em giả dối với anh thì em đã chẳng xơ xác như thế này, anh ạ.

- Được rồi, để anh nghĩ đã.

- Anh cứ sắm cho em đi, em sẽ trả sau.

Quan viên hiểu ngầm cái nghĩa chữ ấy lắm. Đêm ấy người ta cho nhau ái tình. Sáng hôm sau, quan hẹn đến 26 xuống hát tất niên sẽ có quà Tết một thế. Quan viên lại còn kêu như thế thì càng khỏi phải xông đất đầu năm, lợi hơn. Chị em nghĩ thật, tưởng bỏ nữa. Ngày một ngày hai, chị em cứ chờ: Hôm nay người ta rao cá ông Táo. Mai người ta vác cành đào nghêu nghện qua đường. Ngày kia, người ta vênh váo ngồi xe với những chậu cúc tương. Ngày kia, người ta rao lá giông gói bánh chưng. Ngồi thực tay vào lòng dưới ánh đèn măng-xông, chờ những khách làng chơi tưởng tượng, chị Lan thấy cái quần nhiều trắng

của mình vẫn là cái quần nối hai lần cạp, cái khăn san vẫn là cái khăn san có ba lỗ thủng bằng ba đồng xu. Vậy mà chị Tình, chị Hiền, chị Mai thì được bà chủ sắm cho nào áo mới giày mới khăn mới. Các chị ấy là cô đầu có "mặt hàng". Mỗi chị ít ra cũng có một số nhân tình là năm bảy ông.

Ngáp dài một cái, chị Lan xúc cảm "kể chuyện" một câu:

- Chém cha... cái số... chung ư ư tình!

Thật đặc giọng nhà thổ ế.

*

Hai giờ chiều mồng một.

Năm quan viên vào chúc mừng nặng cả lên, ăn uống choáng cả lên, hôn hít rầm cả lên. Cuộc đời như vậy thật là: vui vẻ, trẻ trung, tân tiến, hoạt động, trào phúng, và xã hội nữa. Một quan hô:

- Đầu năm thiên thủ, chúng mày ơi, phải có sâm-banh cho nó hùng.

Một quan khác:

- Hùng gì?

Bà chủ chỉ đốt mừng chúng mình có một ngón tay pháo.

Một quan khác nữa:

- Thế thì chúng ta mỗi thằng chỉ làm một hén sâm-banh thôi.

- Nhưng mà có sâm-banh không?

Có không?

Bà chủ dịu dàng:

- Sao lại không? Đối với các anh là làng chơi đi xe hơi xuống xông đất thì chẳng phải đòi chúng tôi cũng phải đề cỗ xuống mà mời sâm-banh.

Cả bọn nhao nhao lên:

- Thế thì đề đi!

Thế thì đề đi! Còn chờ gì nữa?

Bốp, bốp, nút chai bắn vọt lên trần nhà. Tiếng sảng tê ồm tồm. Các quan loạng choạng đi ra. Một quan đã bắc ghế lên mắc vào cái đinh ở cửa hai thước tây pháo. Năm quan ra ngoài đường. Cô đầu ở trong nhà cả. Một quan đánh diêm. Quan khác lấy ma-ni-ven vạy máy xe.

Tạch tạch tạch tạch!

Pháo cứ nổ rần lên! Khói cứ um cả nhà! Năm quan lên cả xe. Xe chạy.

Trong cơn biến loạn, có người kêu: "Trời ơi! Họ quên không mở hàng! Họ chưa mở hàng!". Nhưng mà làm thế nào? Cái cửa bằng cái lỗ mũi, tràng pháo lại đương nổ. Khói cứ um lên. Cô đầu

tối mắt, ngạt mũi, còn bận bưng mồm ho sù sụ như sặc thuốc Lào vậy.

Năm phút sau bà chủ kêu:

- Đồ chó!

Hai chị em bênh nhân tình:

- Không, chắc là các anh ấy quên.

Đến chiều tối, lại một bọn khác. Lại những sự xã giao như lúc hai giờ. Rồi thì, trước khi ra đi, một quan để trên cơi giầu một phong giấy đỏ. Mười phút sau, bà chủ giở ra thấy một tá chinh Bảo Đại. Với một cái thư nữa.

Trong thư, sự tử tế của loài người đã nói:

- "Cái giá trị của các chị chỉ đáng có thế. Các chị thử nghĩ lại xem, đã tử tế với chúng ta như thế nào. Nhớ lại xem!"

Cúc Nương nhớ lại những châu hát cũ. Một lần, nàng đã nhầm trót để cho hai cô em vào tiếp hai chú Chiệc ở gác trong. Một hôm khác, ba quan ngủ lại, chẳng may có ba cô em lại cùng "đại tang" cả.

*

- Ngày xưa quan viên tìm cô đầu.

- Bây giờ cô đầu hạ mình quá với quan viên.

- Cô đầu không thành cô đầu, quan viên không thành quan viên.

- Nói tóm lại thì quan viên cũng chó mà cô đầu cũng chó!

Cúc Nương nói thế thì một người hỏi đùa:

- Chó ở những lúc ngủ với nhau ấy à?

Tiếng cười rầm một hồi.

Rồi Cúc Nương nói:

- Chán bỏ mẹ!

Thời buổi này cái gì cũng hỏng! Tết nhất lắm chỉ như đồ ăn mày!

Hồi cô gái giang hồ! Đây là ngày Tết. Ngày hôm nay là ngày thiên hạ tương bưng đón chào xuân mới. Trước ban thờ khói trầm nghi ngút, đèn nến sáng trưng, cô gái ngồi với tráp giầu (trầu), sửa soạn chè nước tiếp khách và sẵn sàng đỏ mặt lên nhận những câu chúc đất chồng, vào dịp xuân sang.

Cô gái giang hồ có biết những cái dĩ vãng tốt đẹp ấy chẳng? Hay cô mê mệt vào cuộc truy hoan để chờ khi thấy mặt ta thì lại làm cho ta bồi hồi và giật mình bằng những câu như: "Nay mai anh xuống hát cho một châu tất niên để em kiếm cái Tết nhé!".

Vũ Trọng Phụng